

Ks. Peter Šturák*

Prešovská univerzita v Prešove

ORCID: 0000-0003-4606-5208

SVEDECTVO VERNOSTI BOHU, CIRKVI A SVÄTÉMU OTCOVI NA PRÍKLADE BLAHOSLAVENÝCH BISKUPOV – MUČENÍKOV GOJDIČA A HOPKA, AKO OVOCIE PRE ROZVOJ GRÉCKOKATOLÍCKEJ CIRKVI NA SLOVENSKU V SÚČASNOSTI

Streszczenie

ŚWIADECTWO WIERNOŚCI BOGU, KOŚCIOŁOWI I OJCU ŚWIĘTEMU POPRZEZ PRZYKŁAD BŁOGOSŁAWIONYCH BISKUPÓW – MĘCZENNİKÓW GOJDICIA I HOPKO, JAKO OWOC ROZWOJU WSPÓŁCZESNEGO KOŚCIOŁA GRECKOKATOLICKIEGO NA SŁOWACJI

W 1950 r. w Czechosłowacji nasiliły się działania antykościelne, prowadzone przez władze komunistyczne. Doszło wówczas do tzw. soboru preszowskiego z 28 kwietnia 1950 r. który postanowił o podporządkowaniu i przejęciu majątku Kościoła greckokatolickiego i wiernych pod zarząd cerkwi prawosławnej w Czechosłowacji. Ten „pseu-

* Ks. Peter Šturák – w 1998 r. ukończył studia teologiczne na Wydziale Teologicznym im. Cyryla i Metodego w Bratysławie oraz przyjął święcenia kapłańskie w katedrze św. Jana Chrzyciela w Preszowie. W 1997 r. uzyskał licencjat z teologii na Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Dwa lata później uzyskałem stopień doktora teologii oraz stopień naukowy doktora. W 2003 r. otrzymałem stopień profesora nadzwyczajnego na Katolickim Uniwersytecie w Rużomberku i tam też zostałem zainaugurowany profesorem teologii. W 1996 roku rozpoczął wykłady na Greckokatolickim Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Preszowskiego w Preszowie. W pracy naukowej, akademickiej i wydawniczej specjalizuje się w naukach historycznych. Oprócz średniowiecznej historii chrześcijaństwa, w swoich badaniach skupiam się przede wszystkim na historii Kościoła greckokatolickiego w XX wieku. Jest autorem lub współautorem kilku monografii oraz licznych opracowań naukowych. Oprócz pracy dydaktycznej pełnił funkcje akademickie, m.in. prorektora ds. stosunków międzynarodowych, a obecnie pełni funkcję dziekana Greckokatolickiego Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Preszowskiego w Preszowie.

dosynod” odbył się według wzorów sowieckich, podczas którego – wbrew kanonom kościelnym – „zjednoczono ponownie” słowackich unitów (grekokatolików) z Patriarchatem Moskiewskim. W Preszowie opowiedziało się za tym jedynie 5 księży i pewna liczba świeckich, ale to wystarczyło do unieważnienia Unii Užhorodskiej z 1646 r., której potomkami byli i są ówczesni i dzisiejsi grekokatolicy słowaccy. Nie wszyscy jednak opowiedzieli się za takim „zjednoczeniem” z prawosławiem (które zresztą na ziemiach słowackich stanowiło znikomą mniejszość), a tymi, którzy stanowczo sprzeciwili się tym działaniom byli m.in. biskup preszowski Pavol Peter Gojdič (1888-1960) i jego biskup pomocniczy Vasiľ Hopko (1904-76). Za zdecydowany opór wobec „zjednoczenia” skazano bp. Gojdiča najpierw na dożywotnie więzienie, a następnie w ramach amnestii w 1953 r. zamieniono mu ten wyrok na 25 lat pozbawienia wolności. Podczas pobytu w więzieniu pozostał on nieugięty i wierny jedności z Rzymem. Pobyt w izolacji i tortury, którym był poddawany, podkopały jego zdrowie i biskup zmarł w dniu swych 72. urodzin 17 lipca 1960 w więzieniu w Leopoldovie koło Trnawy. 4 listopada 2001r. papież Jan Paweł II ogłosił go błogosławionym.

Słowa kluczowe: Słowacja, Kościół grekokatolicki, Czechosłowacja, bp Vasiľ Hopko, bp Pavol Gojdič

Summary

WITNESSING FIDELITY TO GOD, THE CHURCH AND THE HOLY FATHER THROUGH THE EXAMPLE OF THE BLESSED BISHOPS-MARTYRS GOJDIČ AND HOPKO, AS A FRUIT OF THE DEVELOPMENT OF THE MODERN GREEK CATHOLIC CHURCH IN SLOVAKIA

In 1950, anti-church activities led by the communist authorities intensified in Czechoslovakia. This led to the so-called Council of Prešov of 28 April 1950, which decided to subordinate and take over the property of the Greek Catholic Church and believers under the administration of the Orthodox Church in Czechoslovakia. This ‚pseudo-synod’ took place according to Soviet models, during which – contrary to church canons – Slovak Uniates (Greek Catholics) were ‚reunited’ with the Moscow Patriarchate. In Prešov, only five priests and a number of laymen were in favour of this, but this was enough to invalidate the Užhorod Union of 1646, the descendants of which were and are Slovakian Greek Catholics then and today. However, not everyone was in favour of such ‚unification’ with the Orthodox Church (which, by the way, was a negligible minority in Slovak lands), and those who strongly opposed these measures included Prešov Bishop Pavol Peter Gojdič (1888-1960) and his auxiliary Bishop Vasiľ Hopko (1904-76). For his strong resistance to ‚unification’, bp. Gojdič was first sentenced to life imprisonment and then, as part of an amnesty in 1953, this

sentence was commuted to 25 years' imprisonment. While in prison, he remained steadfast and faithful to his unity with Rome. His stay in isolation and the torture he was subjected to undermined his health and the bishop died on his 72nd birthday on 17 July 1960 in Leopoldov prison near Trnava. On 4 November 2001, Pope John Paul II proclaimed him Blessed.

Úvod

V kontexte rôznych analýz a hodnotení v súvislosti s 30. výročím vzniku samostatnej Slovenskej republiky boli mapované mnohé oblasti spoločenského, politického, ekonomického, kultúrneho, ale aj cirkevného života na Slovensku. V konzervatívnom denníku *Postoj*, ktorý približuje dianie v Cirkvi bol uverejnený príspevok venujúci sa Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku pod názvom *Bilancia uplynulých 30 rokov – Od vzniku samostatnej republiky sa Gréckokatolícka cirkev teší rozvoju*. Jej autor, hovorca Bratislavskej eparchie, Stanislav Gábor, konštatuje, že: „Za 30 rokov od rozdelenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky na dva samostatné štáty sa Gréckokatolícka cirkev na Slovensku, ku ktorej sa hlásia štyri percentá obyvateľstva (zhruba 220 000 veriacich), teší veľkému rozvoju”. Ďalej prináša krátke názorné predstavenie najnovšej etapy v živote tejto miestnej Cirkvi. Konštatuje, že: „Gréckokatolícka cirkev na Slovensku bola podobne ako ostatné cirkvi v bývalom Československu počas rokov komunizmu prenasledovaná a perzekvovaná. Podľa sovietskeho vzoru a modelu, ktorý sa po roku 1945 uplatnil aj v iných štátoch východného bloku, bola naša Gréckokatolícka cirkev na tzv. Prešovskom „sobore“ v apríli 1950 r. formálne pričlenená k pravoslávnej cirkvi a legislatívne postavená mimo zákon. Od roku 1950 do roku 1968 cirkev pred štátom formálne neexistovala. Následne pokračuje v opise ďalších medzníkov v jej ťažkej a zložitej nedávnej histórii slovami: „Až v roku 1968 mohla znovu začať verejne pôsobiť, avšak v značne oklieštenom rámci. Cirkev bola podľa Gábora skôr trpená, navonok povolená, ale zatlačená do chrámov a bol jej znemožnený akýkoľvek rozvoj. Svedčí o tom aj skutočnosť, že cirkev do februára 1990 nemala svojho biskupa”. Zároveň zdôrazňuje autor príspevku, že: „Tieto historické fakty treba pripomenúť preto, aby bolo zrejmé, že až po Nežnej revolúcii a po znovunadobudnutí náboženskej slobody mohlo dôjsť k rozvoju Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku. Gréckokatolícka cirkev za uplynulé desaťročia podľa jeho slov potvrdila, že je neoddeliteľnou súčasťou našej spoločnosti a chce prispieť k jej ďalšiemu rozvoju vo všetkých možných oblastiach pre dobro jednotlivcov i celej spoločnosti”¹. Vyvrcholenie pozitívneho rozvoja Gréckokatolíckej cirkvi v danom

¹ *Bilancia uplynulých 30 rokov – Od vzniku samostatnej republiky sa Gréckokatolícka cirkev teší rozvoju*. In: <https://www.postoj.sk/122362/od-vzniku-samostatnej-republiky-sa-greckokatolicka-cirkev-tes-i-rozvoju> [20.12.2022].

období priniesol rok 2008, keď: „Pápež Benedikt XVI. povýšil Gréckokatolícku cirkev v Slovenskej republike na metropolitnú. Košický exarchát sa stal eparchiou a bola zriadená úplne nová eparchia – bratislavská. Jej ustanovenie súviselo s reorganizáciou štruktúry Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku a vytvorením metropolie *sui iuris*, pozostávajúcej z troch eparchií (Prešovskej archieparchie, Košickej eparchie a Bratislavskej eparchie) s metropolitným sídlom v Prešove”.

Okrem načrtnutého krátkeho historického prierezu jej najnovších dejín s poukázaním aj na jej súčasnosť, upozorňuje hneď v úvode okrem iného na jeden dôležitý aspekt v jej súčasnosti a tým je nárast počtu kňazov Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku. Ako dôvod uvádza, že je to: „Ovocie utrpenia a obety v 50. rokoch” (minulého 20. storočia, keď Gréckokatolícka cirkev prežila svoju Kalváriu, ale aj Vzkriesenie)².

Dejinné priblíženie situácie Gréckokatolíckej cirkvi v druhej polovici 20. storočia v bývalom Československu

Po druhej svetovej vojne dochádza k úplne novej geopolitickej situácii vo vtedajšom svete, ktorá sa v dominantnej miere týkala Európy, nevynímajúc územie kde sa nachádzala vtedajšia Československá republika. Tá sa dostala, ako aj ďalšie okolité krajiny, do tzv. sovietskej sféry vplyvu. To malo za následok postupnú a neskôr radikálnu zmenu spoločensko-politickej situácie, ktorá sa priamo dotýkala aj života cirkvi vo všeobecnosti. Nový režim začal spočiatku zastretý, neskôr však po roku 1948 otvorený boj proti cirkvám vo všetkých smeroch, osobitným spôsobom voči Katolíckej cirkvi.

Pokým ostatné cirkvi boli vystavené rôznym perzekúciám, Gréckokatolícka cirkev bola štátnou mocou priamo likvidovaná. Jej biskupi: sídelný biskup Pavol Peter Gojdič OSBM, ako aj jeho pomocný biskup ThDr. Vasil Hopko boli po smutne známych udalostiach tzv. Prešovského „soboru” v apríli 1950 uväznení. Prevažná časť kňazov, ktorá nesúhlasila s likvidáciou svojej cirkvi bola vyvezená násilne do českého pohraničia so zákazom pobytu na Slovensku a veriaci ostali bez svojich pastierov. Hrdinský postoj Gréckokatolíckej cirkvi v bývalom Československu ocenil pápež Ján Pavol II., ktorý vyhlásil obidvoch pastierov za blahoslavených³.

² *Bilancia uplynulých 30 rokov – Od vzniku samostatnej republiky sa Gréckokatolícka cirkev teší rozvoju.* In: <https://www.postoj.sk/122362/od-vzniku-samostatnej-republiky-sa-greckokatolicka-cirkev-tes-i-rozvoju> [20.12.2022].

³ P. Šturák, *Gréckokatolícka cirkev v Československu v rokoch 1945-1950*, In: P. Mačala, P. Marek, J. Hanuš (eds.), *Církyve 19. a 20. století ve slovenské a české historiografii*, Brno 2010, s. 558.

Svedectvo vernosti Cirkvi prešovského biskupa Pavla Petra Gojdiča OSBM ako príklad pre kňazov a veriacich

Biskup Pavol Peter Gojdič OSBM⁴ celý svoj život staval na láske k Bohu, ktorá sa odzrkadľovala v láske k blížnemu v duchu svojho biskupského hesla: „Boh je láska, milujme ho!” a s takouto láskou v srdci viedol skoro štvrtstoročie a to v neľahkých dobách Prešovskú eparchiu. Spravoval ju počas štyroch odlišných politických režimov: systém parlamentnej demokracie 1918–1939, obdobie Slovenskej republiky v rokoch 1939–1945, tzv. ľudovodemokratické zriadenie v rokoch 1945–1948 a totalitný komunistický režim po februári 1948. Boli to obdobia plné dynamických zmien medzinárodnej a vnútro politickej situácie, ktoré si vyžadovali veľkú dávku odvahy, rozvahy i statočnosti, ale aj prezieravosti a diplomacie⁵.

Duchovnosť a starostlivosť biskupa Pavla Petra Gojdiča OSBM sa mocne prejavila aj vo vzťahu k eparchii, keď po skorom zvolení na biskupský stolec vypracoval plán duchovnej obnovy pozostávajúci zo šiestich bodov a prostredníctvom pastierskych listov a nariadení sa obracal na kňazov a veriacich jemu zverenej eparchie. Veľkú úctu venoval Sviatostnému Spasiteľovi v Eucharistii a Matke Božej, o čom svedčí aj vyhlásenie Eucharistického roka a o rok na to Mariánskeho roka. Osobitné miesto v srdci otca biskupa zaujímali deti, siroty a mládež, o ktoré bolo postarané aj z hľadiska jej formovania prostredníctvom rozvoja cirkevného školstva. Veľkú zásluhu mal otec biskup na zriadení gréckokatolíckeho gymnázia ako aj na zveladení dievčenského internátu, obnovení Alumnea a založení eparchiálneho sirotinca.

Biskup Gojdič neostal ľahostajný voči krivdám, ktoré sa diali na židovskom obyvateľstve. Nakoľko mal dobré informácie o situácii aj od Židov samotných,

⁴ Pavol Peter Gojdič OSBM sa narodil 17. júla 1888 v Ruských Pekľanoch v gréckokatolíckej kňazskej rodine. Po absolvovaní základného a stredného vzdelania študoval teológiu v rokoch 1907-1911 v Prešove a Budapešti. Za kňaza bol vysvätený 27. augusta 1911 r. v Prešove. Zastával mnohé funkcie v biskupskej kúrii, počnúc aktuárom a končiac ako riaditeľ biskupskej kancelárie. 20. júla 1922 vstúpil do kláštora oo. baziliánov v Mukačeve. Za apoštolského administrátora prešovskej eparchie bol menovaný 14. septembra 1926. Konsekrovaný na biskupa bol v chráme svätého Klementa v Ríme 25. marca 1927. Ako biskup veľmi horlivo pôsobil, zaslúžil sa o duchovné povznesenie duhovenstva a veriacich, významné boli jeho aktivity v oblasti sociálnej, cirkevného školstva a pod. Menovaný za sídelného prešovského biskupa bol 17. júla 1940 r. V roku 1950 r. po smutne známych udalostiach tzv. Prešovského sobora sa začala jeho internácia a následne pobyt vo väzniciach Československa. 15. januára 1951 bol odsúdený Štátnym súdom v Bratislave na trest doživotného odňatia slobody, stratu občianskych práv a konfiškáciu majetku. Zomrel ako mučeník vernosti Cirkvi a Svätému Otcovi 17. júla 1960 r. vo väzení v Leopoldove. Vyhlásený za blahoslaveného bol pápežom Jánom Pavlom II. 4. novembra 2001 r. v Ríme.

⁵ A. Birčák, *Biskup Pavol Peter Gojdič a jeho doba*, M. Barnovský, In: *Slovo episkopa Gojdiča*, Prešov 2004, s. 226.

obracal sa na všetky možné orgány moci, kde by mohol uspieť. Biskup vydal nariadenie aj svojim duchovným v Prešovskej eparchii, aby podľa vlastného uváženia a možnosti poskytovali pomoc rasovo prenasledovaným Židom. Spolu so svojimi kňazmi preukazoval židovským rodinám pomoc v podobe vydávania pravých aj nepravých krstných listov, ukrývali cennosti v budove biskupstva, zabezpečovania prezidentských výnimiek a napokon aj ukrývaním prenasledovaných Židov na farách, aj v biskupskom paláci. Svojím včasným, jednoznačným a horlivým postojom a činmi ukázal aj gréckokatolíckym kňazom a veriacim cestu, ako sa majú zachovať k trpiacim Židom. Najvyššie izraelské vyznamenanie Spravodlivý medzi národmi dostal posmrtno v roku 2007, vôbec ako prvý katolícky biskup, práve biskup Gojdič⁶.

Svedectvo vernosti Bohu, Cirkvi a Svätému Otcovi vydal v tých najdôležitejších a najťažších životných obdobiach. Týždeň pred tzv. Prešovským „soborom“, ktorý v roku 1950 prehlásil Gréckokatolícku cirkev v Československu za pravoslávnu, ho navštívili traja zástupcovia Pravoslávnej cirkvi, ktorí ho nahovárali na prestup na pravoslávie. Biskup to podľa správy z 21. apríla jasne odmietol slovami: „Mám už 62 rokov a obetujem celý majetok a rezidenciu, no svoju vieru za žiadnych okolností nezhodím, lebo chcem, aby moja duša bola spasená a viac v tej veci za mnou nechodte!“ Toto krásne vyznanie viery je o to významnejšie, že ho zaznamenal človek, ktorý bol proti nemu nasadený a tým bol vládny splnomocnenec Michal Rodák⁷. Po ukončení samotného „Soboru“ bol internovaný a následne bola započatá jeho vyšetrovacia väzba. Aj v neludských podmienkach vydával svedectvo svojej vernosti Cirkvi. Biskupa Gojdiča neustále vypočúvali, kládli nové a nové otázky, nútili ho, aby prestúpil na pravoslávie. Najprv prosili, sľubovali, potom sa vyhrážali a používali rôzne donucovacie prostriedky podľa známej „sovietskej školy“ tak rázu fyzického, ako aj psychického. Križová cesta výsluchov, dokazovania viny nemala akoby svojho konca. O pomeroch vyšetrovania v tomto väzení hovorí aj ďalší uväznený spišský biskup Ján Vojtaššák: „Bude stačiť, keď poviem, že týchto podliakov opanovala jedná myšlienka – doviest' do celkového zdeptania ľudskej hodnosti, zrovnať človeka s blatom“⁸. Samotný biskup Gojdič sa vyjadril o spomínaných vyšetrovaniach takto: „Po sedemmesačnej vyšetrovacej väzbe nervovo som bol už natolko vyčerpaný, že už som nemal tej sily a odolnosti, akej som potreboval, aby som znášal následky, ktoré ma čakali, keď odopriem podpis protokolu Temnú izbu – deň a noc chodiť alebo stáť som viac rás skúsil a to mi stačilo, aby sama spomienka na tmavú izbu a vyhrážka

⁶ J. Coranič, *Z dejín Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku*, České Budějovice 2014, Sdružení sv. Jana Nepomuckého při Biskupství českobudějovickom, s. 280.

⁷ Archív ABÚ Prešov, *Týždenné situačné správy zmocnenca M. Rodáka na Biskupskom úrade v Prešove od 25.12.1949 do 3.5.1950*, Dokumenty č. 206–217.

⁸ V. Trstenský, *Sila viery, sila pravdy*, Bratislava 1990, Senefeld-R, 1990, s. 305.

ňou, urobila ma poslušným nástrojom vôle vyšetrujúceho referenta. Naraz som počul aj zverský rev vyšetrovaných, ktorých odolnosť ešte tmavá izba nezlomila. Pod takým nátlakom som podpísal protokol⁹. Dňa 15. januára 1951 r. bol biskup Gojdič odsúdený Štátnym súdom v Bratislave na trest doživotného odňatia slobody, stratu občianskych práv a konfiškáciu majetku.

Potom začala jeho strastiplná cesta mnohými ťažkými väznicami bývalého Československa. Aj na týchto miestach preukázal hrdinstvo pevnej a neohrozenej viery mnohými krásnymi postojmi. Tak napríklad vo väznici Leopoldove jeho pomocný prešovský biskup ThDr. Vasiľ Hopko naňho spomínal takto: „Biskup Pavol bol často väznený v najťažších celách – samotkách. Dávali mu robiť tie najhoršie ponížujúce práce. A predsa! Biskupa nevedela pokoriť žiadna práca. Naopak, aby sa utvrdzoval v pokore, sám vyhľadával tie najhoršie práce vediac, že to ho najviac približuje k Pánu Bohu¹⁰. Z pobytu v tomto väznení je známa príhoda s cigaretami. Náš väzeň, aby pomáhal spoluväzňom, ktorí boli psychicky veľmi vyčerpaní a boli náruživými fajčiarimi, zbieral ohorky z cigariet a potom z nich „robit“ cigarety. Niektorí dozorcovia o tom nevedeli a mysleli si, že biskup je skúpy a lakomý, keď to robí. Až neskôr spoznali, že otec biskup je nefajčiar a že pomáha takýmto spôsobom spoluväzňom – fajčiarom. Tak zmenili svoj názor a odhadzovali úmyselne väčšie ohorky, aby mu urobili radosť¹¹. O pobyte biskupa Gojdiča vo väznení vydali krásne svedectvá aj ďalší spoluväzni. Napríklad František Ondruška si spomína takto: „Obdivovali sme ho. Jeho veľkosť bola v jeho nevyjadriteľnej skromnosti, pokore a skutočnom detinskom vzťahu k Bohu. Chatrná telesná stavba, jeho oči a celá tvár prezrádzali strašné utrpenie, no z jeho úst sme nikdy nepočuli ani jedno slovo sťažnosti. Až do konca svojho života prechovával nesmiernu lásku k svojim kňazom a veriaciim. S vďačnosťou spomínal na jednotlivých kňazov, na cirkevné slávnosti a s nadšením hovoril a dôvodoch jednoty gréckych katolíkov s rímskou cirkvou¹². Zaujímavá je časť posudku z 29. decembra 1957 r.: „Voľný čas venuje modlitbám a čiastočne čítaniu kníh. Trest, ktorý mu bol uložený, neuznáva a trestný čin ktorý spáchal, že to bolo len z presvedčenia ľudského a náboženského citu. Je horlivým prívržencom Vatikánu a jeho ideológiu vstupuje aj ostatným spoluodsúdeným¹³“.

⁹ Národní archiv Praha, fond: Státní úřad pro věci církevní, krab. č. 94. *Správa súdruha Moučky o stavu vyšetřování*.

¹⁰ P. Šturák, *Otec biskup Pavol Gojdič, OSBM*, Prešov 1997, Vydavateľstvo Michala Vaška, s. 104 – 105.

¹¹ P. Šturák, *Biskup Pavol Gojdič, OSBM – martýr Gréckokatolíckej cirkvi*, In: „Boli soľou a svetlom“, Trnava 2011, SSV, s. 88.

¹² P. Šturák, *Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič OSBM a jeho činnosť v období rokov 1927 – 1960*, In: *Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič (1888 – 1960) v súradniciach času a doby*, Prešov 2007, s. 30 – 31.

¹³ P. Šturák, *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi na Slovenku v rokoch 1945 – 1989*, Prešov 2017, s. 129.

Biskup Gojdič zomrel ako mučeník viery a vernosti v Leopoldove v deň svojich 72 narodenín a to 17. júla 1960 r. Za svoju vernosť Cirkvi 4. novembra 2001 r. v Ríme ho pápež Ján Pavol II. vyhlásil za blahoslaveného a spolu s ním aj rehoľného kňaza – redemptoristu Metoda Dominika Trčku, CSsR. Pápež vo svojej homílii okrem iného povedal: „Obaja, (aj Metod Dominik Trčka CSsR), v obetavej a hrdinskej službe Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku, prešli tými istými trápeniami v dôsledku svojej vernosti Evanjeliu a Petrovmu nástupcovi, a teraz im spolu prináleží koruna slávy. Posilnený asketickým spôsobom života v Ráde svätého Bazila Veľkého, Pavol Peter Gojdič, usiloval sa neúnavne o realizáciu pastoračného programu, ktorý si vytýčil: „S pomocou Božou chcem byť otcom sirôt, oporou chudobným a učiteľom trpiacich. Ľuďmi všeobecne považovaný za „človeka zlatého srdca“, predstaviteľom vtedajšej vlády sa stal skutočným „trňom v oku“. Po tom, čo komunistický režim postavil gréckokatolícku cirkev mimo zákon, bol zatknutý a uväznený. Tak začalo preňho obdobie kalvárie, utrpenia, zlého zaobchádzania a ponižovania, až po smrť vo vernosti Kristovi a láske k Cirkvi a pápežovi”¹⁴.

Pomocný prešovský biskup Vasil Hopko ako verný nasledovateľ biskupa Pavla Petra Gojdiča OSBM

V šlapajach prešovského sídelného biskupa Gojdiča pokračoval aj pomocný prešovský biskup ThDr. Vasil Hopko¹⁵. Po odsúdení Štátnym súdom v Bratislave začala sa jeho púť mnohými väznicami, kde strávil 13 a pol roka. Dvadsaťjedenkrát ho prevádzali z väzenia do väzenia, päťkrát bol v Leopoldove, dvakrát v Ilave, štyrikrát vo Valdiciach. Taktiež sedel v Mírove a Ruzyni. Pracoval v mnohých „profesiách“ ako obšívач matracov, plátač vriec na múku, vyrábala špendlíky a bi-

¹⁴ *Slávnosť prenesenia relikvií blahoslaveného biskupa Pavla Petra Gojdiča, OSBM, Prešov 17. novembra 2001, Prešov 2001, s. 15.*

¹⁵ Vasil Hopko sa narodil 21. apríla 1904 r. v obci Hrabské, neďaleko Bardejova. Základné a stredoškolské vzdelanie získal v Bardejove a v Prešove, kde maturoval na maďarskom evanjelickom gymnáziu. Teologické štúdium ukončil v Prešove v roku 1928. Za kňaza ho vysvätil biskup Gojdič 3. februára 1929 r. Jeho prvým pôsobiskom až do roku 1936 bola pražská farnosť. V tomto roku ho biskup Gojdič povolal do Prešova, kde sa stal špirituálom kňazského seminára. V roku 1937 už pôsobil ako konzistoriálny konzultor. Gojdič si ho vybral za svojho tajomníka, po získaní doktorátu z teológie súčasne prednášal morálku na Vysokej škole bohosloveckej v Prešove. 2. januára 1947 vymenovaný a 11. mája 1947 r. konsekrovaný biskupom Gojdičom. Po „Veľkom súbore“ – 28. apríla 1950 bol zatknutý a odsúdený na 15. rokov. Pre zlý zdravotný stav mu bol v roku 1964 trest prerušený, dočasne umiestnený do kláštora v Oseku. Definitívne na slobodu bol prepustený v roku 1968. 2. apríla 1969 ho pápež Pavol VI. vymenoval za svätiačeho biskupa. Zomrel 23. júla 1976. Jeho telesné pozostatky sú uložené v krypte katedrálneho chrámu v Prešove. Vyhlásený za blahoslaveného bol pápežom Jánom Pavlom II. v Bratislave 14. septembra 2003.

žutériu¹⁶. Sám na pobyt vo väzeniach spomína takto: „Musel som znášať veľké trápenia, ktoré by som neprial ani najväčším nepriateľom. Konkrétne z väzenia v Prahe má nasledujúce zážitky: „Aby ma „zlomili“ zatvorili ma do tmavej samoty, kde som celkom stratil orientáciu. Potom ma prinútili chodiť takmer bezprestania 122 dní. Počas týchto dní som dostával iba kúsok chleba a pohár vody. Moje opuchnuté nohy sa podobali kmeňom stromov. V duchu som videl svoj vlastný pohreb. Ale modlil som sa, aby som mal silu a zostal verný Katolíckej cirkvi“¹⁷. Neskôr často hovorieval: „To čo som prežil, neželám nikomu na svete“¹⁸. Svoje utrpenie sám označil ako vysokú školu pokory, ktorá naučí človeka trpieť, pracovať, slúžiť a mlčať“¹⁹.

Vo väzení v Leopoldove, ako už bolo spomínané, bol jeho spoluväzňom aj biskup Gojdič. Krátko pred svojou smrťou dal biskupovi Hopkovi a všetkým veriacim svoje požehnanie. Túto udalosť popisuje aj jeho blízky spoluväzeň František Ondruška takto: „Raz popoludní v čase prechádzky ma biskup Gojdič požiadal, aby som ho vyviezol na vozíčku na dvor. Bola to prekvapivá požiadavka, lebo biskup zásadne i cez poludňajšiu prestávku zostával na svojom lôžku. S radosťou som sa rozhodol splniť jeho vôľu a takmer nahlucho som pustil biskupovu poznámku: „Chcel by som ešte poslať požehnanie svojim kňazom a veriacim“. Len čo som postavil vozík na miesto, ktoré určil sám biskup, hoci mne sa nezdalo vhodné, prichádzal zástup väzňov, ktorých viedli na ošetrovanie chrupu do väzenskej ambulancie. Medzi nimi druhý odzadu bol svätiaci biskup Hopko. Biskup Gojdič sa posadil, uprel zrak priamo na prichádzajúceho biskupa a požehnal mu znakom kríža. Jeho ústa šepkali nepočuteľné slová. Keď väzni vošli do budovy väzenskej zubnej ambulancie, biskup Gojdič so zjavným pokojom a úsmevom na ústach ma požiadal, aby som ho zaviezol nazad“²⁰.

Po spoločensko-politických zmenách v roku 1968 bol biskup Vasiľ Hopko prepustený na slobodu a podieľal sa na obnovení činnosti Gréckokatolíckej cirkvi²¹. V rokoch normalizácie mu však komunistický režim nedovolil vykonávať administráciu Prešovskej eparchie. Biskup Hopko vždy ostal verný vo viere a verný Svätému Otcovi, aj keď pre túto vernosť bol tiež nespravodlivo odsúdený a väznený. Obdivuhodná bola jeho láska k Svätému Otcovi, k východnému obradu, k svojmu ľudu. Bol to človek modlitby. V posledných rokoch svojho života kde sadol, tam sa modlil. Jeho ústa stále šeptali modlitby. Pri svojej smrti

¹⁶ A. Pekar, *Ispovideníky víry našoji súčasnosti*, Rím 1982, s. 277–278.

¹⁷ Publikácia vydaná z príležitosti 20. výročia smrti ThDr. Vasilu Hopka, pomocného biskupa prešovského. Prešov 5. máj 1996, s. 4.

¹⁸ F. Dancák, *Aby všetci jedno boli*, Prešov: Petra, n. o., 2007, s. 14.

¹⁹ J. Bujňák, *Biskup Hopko a väzenie*, In: „Slovo – časopis Gréckokatolíckej cirkvi“, Prešov: Petra, 2001, roč. 33, č. 11–12, s. 11.

²⁰ A. Pekar, *Ispovideníky víry našoji súčasnosti*, Rím, 1982, s. 258.

²¹ F. Dancák, *Da vsi jedino budut – Aby všetci jedno boli*, Prešov : Petra, n. o., 2002, s. 15.

mohol pokojne povedať so sv. apoštolom Pavlom: Dobrý boj som bojoval, beh som dokončil, vieru som zachoval. Už mám pripravený veniec spravodlivosti, ktorý mi v onen deň dá Pán, spravodlivý sudca (2 Tim 4, 7–8). Pápež Ján Pavol II. vyhlásil tohto hrdinského biskupa pri svojej apoštolskej ceste na Slovensku 14. septembra 2003 r. za blahoslaveného²².

Svojich pastierov biskupov Gojdiča a Hopka nasledovali vo vernosti svojej viere a Svätému Otcovi mnohí kňazi, ktorí boli nespravodlivo vo vykonštruovaných procesoch odsúdení k dlhoročnému väzeniu. Mali zákaz pobytu na území východného Slovenska. Vo vyhnanstve v českých zemiach museli vykonávať ťažké a ponížujúce práce. Bolesť vyhnanstva, biednych sociálnych pomerov, mnohokrát nevraživosť prostredia, to všetko museli znášať aj ich najbližší. Medzi nich patril aj o. Eliáš Baláž (1917–2008). Počas akcie „P” to nemal ľahké. Veľmi často ho chodili presviedčať. Dokonca mu ponúkali pol milióna korún, keď podpíše prestup do Pravoslávnej cirkvi. Pán Berník z ONV a cirkevný tajomník Drga ho nahovárali a presviedčali, že keď podpíše, urobí dobrú službu ich novému smerovaniu. Ivan Rohal – Ilkiv, jeho spolužiak z gymnázia, mu ponúkal výhodné miesta v Bratislave s mesačným platom 000 20 Kčs. Išlo o miesto riaditeľa banky. Otec Eliáš odmietol. Mal na pamäti, že: „Boha treba viac poslúchať ako ľudí! (Sk 5, 29)²³.

Aj život veriacich bol však neustále pod drobnohľadom štátnych úradov. Dosvedčuje to aj *Správa o cirkevnopolitickej situácii na východnom Slovensku zo dňa 3. novembra 1953* pod číslom 631/53-taj. V nej sa okrem iného píše: „Na mnohých miestach hlavne v tých obciach, kde sú miešané náboženstvá rímskokatolíci a gréckokatolíci žijú veriaci, bývalí gréckokatolíci po starom spôsobe. Odmietajú prijať pravoslávneho kňaza a dožadujú sa svojho bývalého gréckokatolíckeho kňaza. Bohoslužby si odbavujú sami bez pravoslávneho kňaza. Na niektorých obciach, kde je už pridelený pravoslávny kňaz, veriaci odmietajú ísť do kostola a radšej sami bez kňaza si odbavujú bohoslužby na cintoríne, pri križi za obcou a podobne²⁴.

Záver

Obidvaja prešovskí gréckokatolícki biskupi Pavol Peter Gojdič OSBM a Vasiľ Hopko, prevažná časť kňazov a veriacich dozreli vo viere a v láske v rokoch

²² P. Šturák, *Likvidácia Gréckokatolíckej cirkvi v Československu v 50–tych rokoch*, Zborník prednášok z vedeckej konferencie *Blahoslavený biskup Vasiľ Hopko (1904–1976)*, Prešov 2004, s. 12.

²³ J. Babjak SJ., *Zostali verní. Osudy gréckokatolíckych kňazov. II. zväzok* (5. – 8. diel), Prešov 2011, s. 249–250.

²⁴ P. Šturák, *Život gréckokatolíckych veriacich v okovách totalitného režimu*, In: J. Coranič, P. Šturák, J. Koprivňáková, (eds.), *Cirkev v okovách totalitného režimu. Likvidácia gréckokatolíckej cirkvi v Československu v roku 1950*, Prešov 2010, s. 179.

likvidácie Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku. Dňa 26. októbra 2010, vtedajší prešovský arcibiskup a metropolita Mons. Ján Babjak SJ, vo svojej prednáške pri udelení čestného doktorátu Prešovskej univerzity v Prešove v kontexte predchádzajúcich myšlienok povedal okrem iného tieto slová: „Vystáva otázka: Bolo potrebné priniesť toľko obiet a utrpenia? Dovolím si vysloviť tvrdenie, že to bolo potrebné a v Božom pláne bolo s tým počítané. Lebo Boh chcel Gréckokatolícku cirkev obdarovať veľkými milosťami, ale najprv ju chcel vyskúšať a očistiť. Áno, dnes sa chcem poďakovať Pánu Bohu za všetkých tých, ktorí v danom časovom horizonte – päťdesiatych a šesťdesiatych rokoch minulého storočia – zostali verní Bohu, Cirkvi a Svätému Otcovi. Vyznaním viery a odpustením vín svojim katom – komunistom a zvlášť krutým členom Štátnej bezpečnosti, – získali pre Gréckokatolícku cirkev nehynúce poklady u Pána Boha. Utrpením ju očistil od všetkého, čo by jej v budúcnosti prekážalo v napredovaní vo vernosti a v láske”²⁵.

Bibliografia

Archívne pramene

Národní archiv Praha, fond: Státní úřad pro věci církevní, krab. č. 94. *Správa súdruha Moučky o stavu vyšetřování.*

Archív ABÚ Prešov. *Týždenné situačné správy zmocnenca M. Rodáka na Biskupskom úrade v Prešove od 25.12.1949 do 3.5.1950.* Dokumenty č. 206–217.

Literatúra

Babjak J.SJ., *Zostali verní. Osudy gréckokatolíckych kňazov. II. zväzok (5. – 8. diel)*, Prešov 2011.

Babjak J., *Slávnostná prednáška Mons. ThDr. Jána Babjaka SJ, PhD*, In: P. Šturák – G. Paľa – J. Coranič, (eds.), *Poslovía viery, poznania a múdrosti*, Prešov 2011, *Prešovská univerzita, Gréckokatolícka teologická fakulta*, s. 69–74.

Birčák A., *Biskup Pavol Peter Gojdič a jeho doba*, M. Barnovský, In: *Slovo episkopa Gojdiča*, Prešov 2006.

Bujňák J., *Biskup Hopko a väzenie*, In: „Slovo – časopis Gréckokatolíckej cirkvi 2001“, roč. 33, č. 11–12, s. 11.

Coranič J., *Z dejín Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku*, České Budějovice : Sdružení sv. Jana Nepomuckého při Biskupství českobudějovickom, 2014.

Dancák F., *Aby všetci jedno boli*, Prešov : Petra, n. o., 2007.

Dancák F., *Da vsi jedino budut – Aby všetci jedno boli*, Prešov : Petra, n. o., 2002.

Pekar A., *Ispovideníky viry našoji súčasnosti*, Rím, 1982.

Šturák P., *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi na Slovenku v rokoch 1945 – 1989*, Prešov: Petra, 2017.

Šturák P., *Otec biskup Pavol Gojdič*, OSBM, Prešov 1997.

²⁵ J. Babjak SJ, *Slávnostná prednáška Mons. ThDr. Jána Babjaka SJ, PhD*, In: P. Šturák, G. Paľa, J. Coranič, (eds.) *Poslovía viery, poznania a múdrosti*, Prešov 2011, *Prešovská univerzita, Gréckokatolícka teologická fakulta*, s. 70–71.

- Šturák P, *Biskup Pavol Gojdič, OSBM – martýr Gréckokatolíckej cirkvi*, In: *Boli soľou a svetlom*, Trnava 2011.
- Šturák P, *Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič OSBM a jeho činnosť v období rokov 1927 – 1960*, In: *Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič (1888 – 1960) v súradniciach času a doby*, Prešov 2007, s. 10–32.
- Šturák P, *Gréckokatolícka cirkev v Československu v rokoch 1945-1950*, In: P. Mačala, P. Marek, J. Hanuš, (eds.), *Cirkve 19. a 20 storočí ve slovenské a české historiografii*, Brno 2010, s. 549–58.
- Šturák P, *Likvidácia Gréckokatolíckej cirkvi v Československu v 50-tych rokoch*, Zborník prednášok z vedeckej konferencie Blahoslavený biskup Vasil Hopko (1904–1976), Prešov 2004, s. 6–6.
- Šturák P., *Život gréckokatolíckych veriacich v okovách totalitného režimu*, In: J. Coranič, P. Šturák, J. Koprivňáková, (eds.), *Cirkve v okovách totalitného režimu. Likvidácia gréckokatolíckej cirkvi v Československu v roku 1950*, Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2010, s. 175–184.
- Trstenský V., *Sila viery, sila pravdy*, Bratislava 1990.

Internetové zdroje

- Bilancia uplynulých 30 rokov – Od vzniku samostatnej republiky sa Gréckokatolícka cirkev teší rozvoju. In: <https://www.postoj.sk/122362/od-vzniku-samostatnej-republiky-sa-greckokatolicka-cirkev-tes-i-rozvoju> [20.12.2022].